

УРЯДОВА УПОВНОВАЖЕНА З ПИТАНЬ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНИЙ ЖІНОЧИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*О. Сулова, А. Ненька,
Г. Гончаренко, М. Чеховська*

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ПОСТРАЖДАЛИМИ
ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА
ВНАСЛІДОК ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ В УКРАЇНІ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ
ТА СЛІДЧИХ ДІЙ**

КИЇВ
2023

Суслова О., Ненька А., Гончаренко Г., Чеховська М.

Методичні рекомендації щодо поводження із постраждалими від сексуального насильства внаслідок воєнної агресії рф в Україні під час проведення стабілізаційних заходів та слідчих дій. Київ, 2023. 48 с.

Авторки:

*Олена Суслова, Анастасія Ненька,
Ганна Гончаренко, Марія Чеховська*

Валідація:

*Катерина Левченко, докторка юридичних наук, професорка,
Урядова уповноважена з питань гендерної політики*

Поданий матеріал підготовлений у межах проєкту «Підтримка постраждалих від СНПК на національному рівні шляхом підтримки за підходом “рівний – рівному”», який реалізується ГО «Інформаційно-консультативний жіночий центр» за підтримки Stand Speak Rise Up!

Відповідальність за зміст інформації несе ГО «Інформаційно-консультативний жіночий центр».

Інформація, що представлена в публікації, не завжди відображає погляди Stand Speak Rise Up!

© Інформаційно-консультативний жіночий центр, 2023

© Національна академія
Служби безпеки України, 2023

Передмова

Методичні рекомендації щодо поводження із постраждалими від сексуального насильства внаслідок воєнної агресії російської федерації в Україні під час проведення стабілізаційних заходів та слідчих дій є однією з перших фахових публікацій в Україні, що дають відповіді на низку важливих питань, розуміння яких допомагає забезпечити ефективну протидію викликам, з якими зіткнулися українки та українці з 2014 року, від початку війни росії проти України.

Перше з них – це питання забезпечення інтересів та потреб постраждалих, або іншими словами – забезпечення постраждалоцентристського підходу, тобто підходу, орієнтованого на постраждалих. Важливість його дотримання не викликає сумнівів. І методичні рекомендації, пропонуючи, зокрема, алгоритм дій при контактах із постраждалими від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, визначають його таким чином: «від безпеки і конфіденційності постраждалих осіб через готовність контактуючих осіб до зменшення страждань, доступу до ресурсів та доступу до правосуддя».

Друге важливе питання і важлива тема – готовність контактуючих осіб до спілкування з постраждалими і розкриття характеристик та індикаторів готовності до такої комунікації.

Третє – це питання необхідності набуття персоналом сектору безпеки і оборони відповідних навичок для фахової комунікації з постраждалими, на що безпосередньо і спрямовані рекомендації, які мають високу

практичну орієнтованість, що базується на персональному досвіді авторок із документування злочинів СНПК з початку російської агресії проти України.

Відображені в Методичних рекомендаціях підходи відповідають найкращим міжнародним стандартам, які закріплені в Рамковій програмі співробітництва між Урядом України та системою ООН з питань протидії сексуальному насильству під час збройного конфлікту, що стала базовим документом формування і реалізації сучасної політики України в цій сфері. Документ підписаний Віцепрем'єр-міністеркою з питань європейської та євроатлантичної інтеграції О. Стефанішиною та Спеціальною представницею Генерального секретаря ООН з питань протидії сексуальному насильству в конфлікті П. Паттен у травні 2022 року.

Основні завдання програми відображені в оновленому Урядом Національному плані дій на виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» та в Імплементативному плані на виконання Програми, який було розроблено спільними зусиллями представників державних структур, міжнародних та громадських організацій, серед завдань якої – посилення спроможності фахівців сектору безпеки і оборони України для реагування на випадки сексуального насильства.

Катерина ЛЕВЧЕНКО,

Урядова уповноважена з питань ґендерної політики,
докторка юридичних наук, професорка

Вступне слово

Тема сексуального насильства внаслідок воєнної агресії російської федерації в Україні важка, але її не можна замовчувати ні зараз, поки така агресія триває, ні після нашої перемоги. Бо належне документування свідчень постраждалих дає підстави для покарання злочинців і відновлення справедливості.

Збройна агресія російської федерації проти України розпочалася ще у 2014 році. Відтоді російські військові вчиняють воєнні злочини проти наших громадян. А із початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року кількість скоєних рашистами злочинів щоденно зростає.

Станом на січень 2023 року Офісом Генеральної прокуратури зареєстровано більше 62 000 випадків воєнних злочинів. Чимало з них пов'язані із сексуальним насильством, яке вчиняли російські окупанти. Ці злочини шокували весь світ.

У своєму розвитку міжнародні гуманітарні та правові аспекти запобігання, протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом (СНПК), а також кримінальна відповідальність за ці дії пройшли шлях від їх невизнання до правової класифікації як воєнних злочинів та злочинів геноциду. Водночас правове поле України характеризується невизначеністю СНПК у Кримінальному кодексі, і на сьогодні цей злочин кваліфікується за ст. 438 КК України «Порушення законів та звичаїв війни».

Варто пам'ятати, що важливим аспектом у розслідуванні фактів СНПК, учинених російськими окупантами в Україні, є не лише покарання злочинців, а й надання

захисту та підтримки постраждалими, що включає психологічну, юридичну і матеріальну допомогу.

Зважаючи на це, Методичні рекомендації щодо поводження із постраждалими від сексуального насильства внаслідок воєнної агресії РФ в Україні під час проведення стабілізаційних заходів та слідчих дій характеризують особливості комунікації структурних підрозділів Служби безпеки України й інших представників сектору безпеки і оборони з постраждалими від СНПК, описують алгоритм етичних і психологічних аспектів поводження з ними, а також ефективний і, водночас, нетравматичний механізм допомоги.

Ключова ідея цих Методичних рекомендацій – підвищити обізнаність співробітників СБУ та інших правоохоронних органів щодо належного реагування на випадки СНПК та допомогти їм виробити навички надання допомоги та захисту постраждалими. Усе це, без сумніву, сприятиме документуванню злочинів, скоєних під час воєнної агресії російської федерації проти України, притягненню винних до відповідальності та відновленню правосуддя.

Андрій ЧЕРНЯК,
ректор Національної академії
Служби безпеки України,
доктор юридичних наук, доцент

Протидія сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом (СНПК): історія, визначення, кваліфікація

Історію протидії СНПК зазвичай ведуть від Конвенції про захист цивільного населення під час війни (IV Женевська конвенція), 1949 рік.

Стаття 27

Особи, що перебувають під захистом, мають право за будь-яких обставин, на особисту повагу, повагу до своєї честі, права на сім'ю, їхніх релігійних переконань та обрядів, звичок та звичаїв. До них завжди слід ставитися гуманно й захищати їх, зокрема, від будь-якого акту насильства чи залякування, від образ та цікавості натовпу.

Жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь, і, зокрема, захисту від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність.

Проте «Інструкції Лібера» («Кодекс Лібера»¹), 1863 рік, являють собою першу спробу кодифікувати закони війни в цілому і першими згадують, що «всі зґвалтування заборонені під загрозою смертної кари». Інструкції були підготовлені під час громадянської війни в США Френсісом Лібером, тоді професором Колумбійського коледжу в Нью-Йорку, переглянуті радою офіцерів і оприлюднені

¹ Instructions for the government of armies of the United States, in the field by United States. War Dept; United States. Adjutant-General's Office; Lieber, Francis, 1800-1872. URL: <https://archive.org/details/governarmies00unitrich> (дата звернення: 23.03.2023).

президентом Лінкольном. Хоча вони були обов'язковими лише для збройних сил Сполучених Штатів, однак значною мірою відповідають законам і звичаям війни, що існували на той час.

IV Женевська конвенція, а також Римський статут 2002 року в ст. 7.1 (g), 8 (2)(a) деталізують як сам факт сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, так і наслідки його вчинення.

Стаття 7. Злочини проти людяності

1. Для цілей цього Статуту «злочин проти людяності» означає будь-яке з таких діянь, коли вони вчиняються в рамках широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти будь-якого цивільного населення, і такий напад вчиняється усвідомлено:

g) зґвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація чи будь-яка інша подібна за тяжкістю форма сексуального насильства.

Стаття 8. Воєнні злочини

1. Суд має юрисдикцію стосовно воєнних злочинів, зокрема у випадках, коли їх вчинено в рамках плану чи політики або в рамках широкомасштабного вчинення таких злочинів.

2. Для цілей цього Статуту «воєнні злочини» означає:

a) грубі порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, а саме будь-яке з таких діянь

проти осіб або майна, що охороняються згідно з положеннями відповідної Женевської конвенції:

«Про поліпшення долі поранених і хворих в діючих арміях»,

«Про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі»,

«Про поводження з військовополоненими»,

«Про захист цивільного населення під час війни»;

ххii) зґвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусова вагітність, як вона визначена в пункті 2(f) статті 7, примусова стерилізація чи будь-яка інша форма сексуального насильства, яка також становить грубе порушення Женевських конвенцій.

Для практичної роботи з постраждалими в матеріалах ООН використовується детальніше визначення насильства:

сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК), стосується зґвалтування, сексуального рабства, примусової проституції, примусової вагітності, примусового аборту, примусової стерилізації, примусового шлюбу та будь-якої іншої форми сексуального насильства порівнянної тяжкості, скоєного проти жінок, чоловіків, дівчат або хлопчиків, яке прямо чи опосередковано пов'язане з конфліктом.

<https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2020/06/2020.08-UN-CRSV-Handbook.pdf>

«Інші форми сексуального насильства порівнянної тяжкості» – поняття доволі широке. Окрім того, воно залишає можливість довільного тлумачення поняття тими, хто не має такої функції. З практичного досвіду сьогодні можна додати такі форми СНПК:

- примусове роздягання;
- імітація статевого акту (як сторонніми предметами, так і без них);
- примус до спостереження сексуального насильства;
- повна чи часткова кастрація;
- пошкодження (мутиляція) статевих жіночих органів;
- пропускання струму через геніталії;
- мацання грудей і геніталій;
- погрози, залякування, вимагання та інші форми примусу, пов'язані із сексуальністю.

Законодавство України сьогодні не має визначення СНПК. Робота в цьому напрямі активно ведеться.

Алгоритм дій при контактах з постраждалими від СНПК ²

«Формулу» алгоритму можна сформулювати таким чином:

від безпеки і конфіденційності постраждалих осіб через готовність контактуючих осіб до зменшення страждань, доступу до ресурсів та доступу до правосуддя.

Що це означає в практичній площині для всіх, хто зустрічається, контактує, працює з постраждалими від СНПК?

² Ethical and safety recommendations for intervention research on violence against women. Building on lessons from the WHO publication Putting women first: ethical and safety recommendations for research on domestic violence against women. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/251759/9789241510189-eng.pdf> (дата звернення: 23.03.2023).

Повторимо формулу ще раз із деталями

Від безпеки (стабілізація стану, безпечне місце) і конфіденційності постраждалих осіб (персональні дані та деталі СНПК) через готовність контактуючих осіб (характеристики готовності і підходи до набуття) до зменшення страждань (від процесу до результатів), доступу до ресурсів та (переадресація) доступу до правосуддя (збирання даних, допомога слідству).

Безпека – стабілізація стану, безпечне місце

Зустріч (контакт, комунікація, співпраця тощо) з постраждалою людиною може статися як безпосередньо після насильства (що в умовах агресії рф сьогодні є швидше винятком, ніж правилом), так і значно пізніше. Значно частіше постраждалі від СНПК мало чим відрізнятимуться від інших людей. Однак під час проведення стабілізаційних заходів емоційність людей на звільнених від рф територіях зазвичай нестабільна.

Важливо бути хоча б мінімально обізнаним щодо реакції людей на насильство та психологічні травми.

Розрізняють такі фази реакції на насильство³:

«МОВЧАННЯ» («замерзання»);

«ЖЕРТВА» («відморожування»);

«ВИЖИВАННЯ» («рубцювання ран»);

³ Stages of Trauma Recovery: What It Means to Be a 'Survivor'. URL: <https://www.goodtherapy.org/blog/stages-of-trauma-recovery-what-it-means-to-be-a-survivor-0803155> (дата звернення: 23.03.2023).

«ВИХІД І ПРОЦВІТАННЯ» («повернення до стану сталого розвитку»).

Слід зазначити, що тривалість кожної фази, як і ознаки перебігу, дуже індивідуальні.

ЕТАП 1: «МОВЧАННЯ»

Люди, які переживають несприятливі ситуації, такі як травмувальна подія, пов'язана з реальною чи загрозливою небезпекою, стикаються з неймовірними труднощами. Початковий етап після травмувальної події часто є часом мовчання для постраждалих. Люди зазвичай відмовляються говорити про те, що сталося. Це може бути викликано багатьма причинами, включно із стигмою, ізоляцією, соромом, провиною, плутаниною або запереченням події.

Людина, яка виходить із травми, може спочатку мати низьку самооцінку, відчувати себе пригніченою та відірваною від решти світу.

2 ЕТАП: «ЖЕРТВА»

Зрештою, травмоване «я» може почати прагнути змін, оскільки триваючі страждання заважають виконувати повсякденні життєві завдання, і починає формуватися потреба зростати та відновлюватися. Коли ця потреба зростає, це дає змогу людині почати досліджувати шляхи проходження через травму. Згідно з наявними дослідженнями всередині людини часто виникає боротьба між потребою бути в безпеці та захищати емоції, потребою розвиватися та протистояти травмувальним спогадам.

Людина може відчуті потребу відкрито поговорити з усіма про те, що трапилось, і про страждання, яких він чи вона зазнали. Деякі люди будуть більше готові слухати, ніж інші. Для людей, які прокладають свій шлях через стадію віктимізації, може мати вирішальне значення наявність когось, хто вислухає та підтримає їх під час обмірковування події, для їхньої здатності просуватися вперед до виживання. Багато людей вважає групи підтримки корисними на цьому етапі та може звернутися за консультацією чи іншою підтримкою.

ЕТАП 3: «ВИЖИВАННЯ»

Коли людина переживає травмвальну подію та продовжує відходити від досвіду жертви, вона часто починає ідентифікувати себе як постраждала. На цьому етапі людина має можливість поговорити про свій досвід і набуті певного відчуття ясності ситуації для себе. Може почати визначати способи, якими вона вистояла, і сильні сторони, які допомогли зробити можливим рух уперед. Людина не забула подію, але вона краще розуміє, що ця подія означає та який вплив вона справила на її життя.

Досягнення стадії виживання не відбувається відразу. Можуть знадобитися місяці або навіть роки, щоб пройти через стадію жертви та досягти точки, коли людина відчуває, що рани загоюються і можливе відчуття полегшення. Крім того, процес загоєння не є лінійним. Ті, хто вижили, іноді роблять один крок уперед і два кроки назад, і проходження через усе це та наполегливість можуть збігатися з почуттям надії одного дня та пошкодження і поранення – наступного. Люди на стадії виживання схильні витратити все менше часу на відчуття пораненості, оскільки вони продовжують вивчати нові інструменти та визнавати себе стійкими.

ЕТАП 4: «ВИХІД І ПРОЦВІТАННЯ»

Більшість постраждалих, як показує досвід тих, хто з ними працює, здаються задоволеними, досягаючи стадії виживання. Вони відчують, що краще справляються з труднощами і краще усвідомлюють себе та свій досвід. Проте в стадії виживання залишається ризик повернення на попередні стадії у разі наявності «спускового гачка», що повертає людину до травмувальної події. Люди, які не забули подію, але краще зрозуміли значення цієї події та вплив, який вона справила на їхнє життя, продовжують зростати і, як Мюнхгаузен, тягнуть себе з багнюки страждань до життя після них. Деякі з них навіть не хочуть, щоб їх називали тими, хто вижили.

Ця група виходить із травмувального досвіду і перетворює своє життя в рух до процвітання. Ці люди перетворили свій досвід на значущу особисту розповідь. Вони відчують себе зціленими і не відчують потреби розповідати свої історії, якщо це не буде корисним для когось іншого. «Процвітаючі» відчують мотивацію брати участь у спільноті, розвивати себе і життя навколо.

Звичайно, це лише одна модель зцілення та одне визначення того, що означає бути людиною, яка вижила після насильства й інших травмувальних подій. Кожна людина, яка пережила тривожну подію, може мати свої уявлення про те, що це означає для неї.

Емоційна стабілізація

Чому важливо знати про згадані фази реакції?

Це сприятиме найадекватнішому реагуванню на поведінку людини і дасть змогу допомогти їй навіть із мінімальними знаннями.

Емоційна стабілізація дуже важлива для того, щоби постраждала людина змогла далі усвідомлено робити подальші кроки.

Фахівці мають великий арсенал різних підходів, методик і вправ. Із найпростіших і доступних людині та без належних психологічних знань і досвіду можна використати такі.

«Подай хустку». Насильство позбавляє людину віри в себе і довіри до навколишнього світу. Відновлення кордонів свого тіла, безпечного особистого простору і довірчого кола – процес тривалий і непростий. Якщо ми бачимо людину, стан якої відрізняється від звичайного, – зупинений погляд, загальмована реакція, мовчання чи істерика тощо – перше, що ми маємо зробити, – подати хустку. Хустку, куртку, щось, що людина зможе взяти і зробити собі кубельце – обгорнутися, створити нірку, у якій вона почуватиметься безпечно. Не накидаймо хустку чи куртку на плечі, хай це людина зробить сама.

Хустка – це образ узагальнений. Будь-яка послуга, будь-який ресурс, включно із правосуддям, – це теж хустка. Не накидаймо його, проте тримаймо так, щоби людина змогла ним скористатися з власної волі.

Серед інших допоміжних дій можуть бути також слова про те, що те страшне, що було, вже закінчилося.

Що ви знаєте людей (і таких справді є чимало), які пережили подібне, справилися з наслідками, продовжують жити і працювати на повну.

Конфіденційність постраждалих осіб – персональні дані та деталі СНПК (виклики і суперечності)

Закон «Про захист персональних даних» регулює правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, і спрямований на захист основоположних прав і свобод людини та громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних⁴, тому ця частина не потребує окремих пояснень.

Готовність контактуючих осіб – характеристики готовності до комунікації з постраждалими і підходи до набуття відповідних навичок

Важливі характеристики і підходи до готовності контактуючих осіб	
Адаптивність	Повага і конфіденційність
Аналітичність	Інклюзивність і недискримінація
Реалістичність	Відповідальність
Розуміння контексту	Взаємодія і координація
Розуміння ризиків	Цілісність і системність
Підтримка	Зважання на вікарну (вторинну) травму

⁴ Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 23.03.2023).

Готовність контактуючих осіб стосується:

- 1) ідентифікації своїх ціннісних орієнтацій;
- 2) набуття навичок комунікації в роботі з постраждалими;
- 3) організації процесу;
- 4) вироблення певних правил ставлення до себе.

До першої групи можна віднести адаптивність, аналітичність, реалістичність, розуміння контексту і ризиків. Комунікація (друга складова) має надавати підтримку, базуватися на повазі й конфіденційності, інклюзивності і недискримінації та мати високий рівень відповідальності. В організації процесу (третя складова) важливі взаємодія та координація всіх ланок процесу, а також цілісність і системність допомоги й підтримки постраждалих.

Комунікація з постраждалими створює високий рівень навантаження, зокрема емоційного, тому важливо брати до уваги вікарну (вторинну) травму, що є важливою частиною вироблення правил ставлення до себе (четверта складова).

Вікарна (вторинна) травма⁵ – це процес змін, що є наслідком емпатичної взаємодії з постраждалими від травми.

Будь-хто, хто співчуває особам, які пережили травматичні інциденти, катування, та ознайомлюється, вивчає, використовує матеріали, пов'язані з їхньою травмою, потенційно є постражданим від такої травми.

⁵ Vicarious trauma: signs and strategies for coping. URL: <https://www.bma.org.uk/advice-and-support/your-wellbeing/vicarious-trauma/vicarious-trauma-signs-and-strategies-for-coping#:~:text=Vicarious%20trauma%20is%20a%20process,doctors%20and%20other%20health%20professionals> (дата звернення: 23.03.2023).

Загальні ознаки вторинної травми

Якщо ви зараз або нещодавно працювали з особами, які пережили травмувальні інциденти, або з особами, які пережили тортури, вам слід знати про такі ознаки:

- переживання тривалих почуттів гніву, люті та смутку з приводу віктимізації тих, із ким ви працюєте;
- надмірне емоційне захоплення постраждалою особою;
- переживання провини, сорому, почуття невпевненості в собі;
- заклопотаність думками про постраждалих поза робочою ситуацією;
- надмірна ідентифікація з постраждалими (жахи та фантазії про порятунок);
- втрата надії, песимізм, цинізм;
- віддалення, оніміння, відчуження, відсторонення від постраждалих під час контактів, уникнення слухання розповіді про травмувальний досвід;
- труднощі в підтримці професійних кордонів із постраждалими, наприклад, надмірна напруженість (намагання зробити більше, ніж є можливість) професійна і функціональна.

Якщо ви відчуваєте будь-яку з цих ознак, це може означати, що ви страждаєте від вторинної травми.

Стратегії зниження ризику вторинної травми

Якщо ви відчуваєте, що можете страждати від вторинної травми, спробуйте дотримуватися цих стратегій подолання, щоб зменшити ризики.

- Збільшуйте самоспостереження – розпізнайте та відрефлексуйте свої ознаки стресу, вторинної травми та вигорання.
- Подбайте про себе емоційно – займіться діяльністю, що розслаблює та заспокоює, виховуйте турботу про себе.
- Слідкуйте за своїм фізичним і психічним благополуччям.
- Підтримуйте здоровий баланс між роботою та особистим життям – майте сторонні інтереси.
- Будьте реалістичними щодо того, що ви можете досягти, – уникайте видавання бажаного за дійсне.
- Не беріть на себе відповідальність за благополуччя тих, із ким працюєте, а забезпечте їх інструментами для догляду за собою.
- Збалансуйте свою кількість справ – поєднання більше і менше травмованих постраждалих.
- Робіть регулярні перерви, коли вам це необхідно.
- Шукайте соціальної підтримки в колег, членів сім'ї, близьких людей.
- Використовуйте «дружнє коло», професійне чи особисте.

- Використовуйте підтримку і можливості для підбиття підсумків.
- Скористайтеся можливостями навчання.
- Оцініть також організаційні фактори, які можуть підвищити ризик травми.

Основними порадами-нагадуваннями для контактуючих осіб є такі:

- під час стабілізаційних заходів запитуйте про можливі випадки СНПК серед інших злочинів, що мали місце під час окупації;
- прохайте (особливо тих, хто повернувся додому після звільнення) про збереження слідів злочинів (фактів, речових доказів, біологічного матеріалу) та повідомлення у відповідні структури СБО;
- звертайте увагу на випадкових свідків розповіді про СНПК та фіксування ними свідчень (аудіо, відео, фото), бо такі записи потім можуть неконтрольовано поширюватися інтернетом і завдавати повторну травму постраждалим;
- звертайте увагу на опосередкованих постраждалих (дітей, членів родини, членів громади);
- приготуйте контакти служб та організацій допомоги і підтримки постраждалим (бажано мати роздруковані листівки для тих, хто не зможе скористатися джерелами онлайн);
- фіксуйте, рефлексуйте і зважайте на свій стан, реакції, наслідки;

- користайтеся можливістю обговорити тенденції в цій сфері з колегами і колежанками, обміном інформацією та взаємодопомогою.

Зменшення страждань – від процесу до результатів

Серед трьох цілей допомоги постраждалим першою є зменшення страждань. Лише після стабілізації стану (емоційного і фізичного) постраждалі зможуть скористатися іншими ресурсами, зокрема й доступом до правосуддя.

Основна увага в процесі зменшення страждань належить таким підходам і характеристикам:

- перевага безпеці і конфіденційності;
- виявлення ризиків;
- повага до вибору і збереження контролю;
- підтримка у прийнятті рішень;
- надання гнучкості вибору;
- чутливість до травми;
- повага персонального простору.

Доступ до ресурсів – переадресація

Як і всі інші постраждалі від агресії РФ, постраждалі від СНПК можуть потребувати психологічної, медичної, юридичної, соціальної, економічної допомоги. Особливість отримання ними такої допомоги в тому, що врахування специфіки страждань після сексуального насильства має певні відмінності, що потребує спеціальної підготовки та спеціального досвіду. Практика показує, що навіть ті організації, які декларували надання, наприклад, психологічної допомоги, не завжди спроможні задовільнити потреби постраждалих. Тому важливо звертати увагу, що в разі незадоволення потреб в одному місці слід шукати допомогу в іншому.

Доступ до правосуддя – збирання даних, допомога слідству

Україна – унікальна країна, яка вперше в історії протидії СНПК активно розбудовує систему допомоги постраждалим, зокрема в плані правосуддя, під час ведення активних бойових дій для захисту від агресії. Зроблені важливі кроки, проте ще є багато завдань.

Залучення громадських організацій

У випадку з СНПК додається ще й брак досвіду в подібних справах. Додатковим джерелом інформації, навчання та підтримки персоналу можуть бути громадські організації, які працюють у сфері захисту прав жінок та гендерної рівності, мають сталий досвід співпраці з міжнародними організаціями та власний досвід майже 9 років допомоги постраждалим.

Основними формами залучення громадських організацій можуть бути такі:

- створення інформаційного продукту в допомогу співробітникам і співробітницям СБУ;
- проведення навчальних заходів із деяких аспектів СНПК та поводження з постраждалими для різних категорій співробітників СБУ (оперативних співробітників, слідчих, психологів, пресслужб тощо);
- залучення до участі у кримінальному провадженні як спеціаліста (ст. 71 КПК України), психолога (ст. 226, 227 КПК України);
- отримання допомоги в подоланні вторинної травми;
- проведення інших необхідних консультацій із питань комунікації з постраждалими, переадресування їх до інших служб і організацій, протидії вторинній травмі тощо.

Перелік громадських організацій, які працюють із постраждалими від СНПК, може змінюватися. На грудень 2022 року, зокрема, можна звернутися до організацій, указаних у додатку Б.

Міжнародні документи – зобов'язання і рекомендації

Окрім норм міжнародного права, що несуть зобов'язальний характер, є чисельні документи, які дають додаткові практичні роз'яснення і рекомендації, зокрема з урахуванням специфіки функцій структур сектору безпеки і оборони.

Таким документом, зокрема, є Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті⁶. У додатку А міститься Контрольний список інтерв'ю (допита), який частково можна застосувати в роботі оперативних співробітників і слідчих.

Глобальний кодекс поведінки для осіб, які збирають та використовують інформацію про систематичне сексуальне насильство в умовах конфлікту (Кодекс Мурад)⁷ дає широке бачення через принципи – загальні, принципи підготовки і принципи втілення. Згадані принципи враховані в матеріалах цього видання при описі підходів та основних характеристик поводження з постраждалими.

⁶ Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті. URL: https://womenua.today/UWC-library/unwomen/37-International_Protocol_2017_2nd_Edition_UKR.pdf (дата звернення: 23.03.2023).

⁷ Кодекс Мурад. URL: <https://www.muradcode.com/uk/murad-code> (дата звернення: 23.03.2023).

Інструкція Генерального Секретаря: Репарації у випадку сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом⁸ розкриває аспекти, які стосуються надання репарацій постраждалим.

У межах цього видання важливо звернути увагу на форми репарацій та керівні правила взаємодії з питань їх надання.

Форми репарацій

Реституція

Деяка заподіяна шкода, понесена постраждалими від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, яка може бути відшкодована з використанням реституції: втрата майна і/або гарантій володіння і/або житла, втрата фізичного здоров'я, переривання або припинення навчання і освіти, втрата роботи.

Компенсація

Моральні та матеріальні збитки є результатом сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. У спробах компенсувати шкоду увагу слід приділяти послабленню існуючих стереотипів та культурних норм, що шкодять постраждалим. Тому важливо ретельно визначити шкоду, яка має бути усунута за рахунок компенсації, а також розглянути питання про те, яким чином компенсації служитимуть покриттю збитку, що завдається постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.

⁸ Репарації у випадку сексуалізованого насильства, пов'язаного з конфліктом. URL: <http://wicc.net.ua/post/reparatciyi-u-vypadku-seksualizovanogo-nasyl-stva-pov-yazanogo-z-konfliktom> (дата звернення: 23.03.2023).

Сатисфакція

Сатисфакція може бути в різних формах, але частіше відбувається або рекомендується у формі вибачень, святкувань та/або будівництва пам'ятників. Заходи сатисфакції рідко використовуються спеціально, щоби допомогти покрити збиток, заподіяний постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Коли ж вони були використані, то часто тільки зміцнювали існуючі стереотипи. З метою запобігання подальшій шкоді постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, заходи компенсації повинні бути засновані на адекватних консультаціях із постраждалими і адекватному розумінні культурного контексту, де репарації повинні відповідати принципам ґендерної рівності.

Реабілітація

Реабілітація спрямована на надання постраждалим усіх необхідних послуг, які потрібні, щоби допомогти їм рухатися далі та реалізовувати своє життя гідним чином. Реабілітація не повинна обмежуватися наданням медичних послуг людині, яка зазнала сексуального насильства. У разі необхідності інші люди, наприклад, члени сім'ї, повинні отримувати вигоду від реабілітації, щоби максимізувати ймовірність відновлення всіх постраждалих.

Гарантії неповторення

Необхідно докласти зусиль для подальшого визначення «гарантії неповторення» у зв'язку із сексуальним насильством, пов'язаним із конфліктом. Гарантії неповторення слід розробляти з увагою до причин сексуального насильства з метою ефективного запобігання йому в майбутньому. У зв'язку з цим заходи повинні бути визначені залежно від конкретних обставин кожної країни і конфліктної / постконфліктної ситуації. Комісії з питань істини та інші подібні структури знаходяться в унікальному становищі, щоби визначити основні причини конфліктів, зокрема сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, а також давати рекомендації щодо їх вирішення.

Керівні принципи для оперативної взаємодії

1. Адекватне відшкодування збитку постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, передбачає поєднання різних форм відшкодування.
2. Судові та/або адміністративні репарації повинні бути доступні для постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, як частина їхнього права на отримання швидких, адекватних та ефективних засобів правового захисту.
3. Індивідуальні та колективні репарації повинні доповнювати і підсилювати одна одну.
4. Компенсації повинні прагнути бути трансформативними, зокрема й у плануванні, впровадженні, впливі.

5. Співпраця в галузі розвитку повинна підтримувати зобов'язання держав забезпечувати доступ до репарації.
6. Конструктивна участь і консультації постраждалих у збиранні інформації, плануванні, реалізації, моніторингу та оцінці репарацій повинні бути забезпечені.
7. Невідкладні тимчасові репарації для задоволення поточних потреб і уникнення непоправної шкоди повинні бути доступні.
8. Адекватні процедурні правила, пов'язані із сексуальним насильством і відшкодуванням, повинні бути розроблені.

Про це важливо знати для загального розуміння того, як виглядатиме комплексний механізм допомоги постраждалим, який уже сьогодні знаходиться в процесі розроблення та прийняття в Україні.

Важливим фактом для постраждалих є інформація про те, що отримання репарацій, як для них безпосередньо, так і для дітей, які можуть народитися внаслідок зґвалтування, а також для інших опосередковано постраждалих, можливе за умов звернення до органів правосуддя і надання відповідних свідчень про те, що з ними сталося.

Післямова

Тема СНПК, її глибина та наслідки тільки починають розкриватися в Україні. На нас чекають роки важкої праці в цій сфері, проте дорога з тисячі миль починається з першого кроку.

Прямуймо і долаймо нові перешкоди разом!

Слава Україні!

Слава її Героям і Героїням!

Додатки

Додаток А Контрольний список інтерв'ю⁹ (допита)

Після того, як інтерв'ю було заплановано та підготовлено, незалежно від теми, воно повинно включати щонайменше такі дії:

Фаза залучення та роз'яснення

- Подякуйте опитуваним за їхній час і переконайтеся, що вони почуваються безпечно та комфортно.
- Відрекомендуйте себе та свою команду, поясніть роль кожної присутньої особи.
- Якщо ви користуєтеся послугами перекладача / особи, яка робить нотатки, відрекомендуйте їх особливо, поясніть їхню роль та обов'язки щодо конфіденційності. Запитайте в опитуваних, чи їм зручно спілкуватися з інтерв'юером / командою.
- Детально поясніть мету та природу процесу документування, належність і повноваження команди.
- Поясніть формат та мету інтерв'ю, а також тип запитань, які можуть бути поставлені.

⁹ Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті. URL: https://womenua.today/UWC-library/unwomen/37-International_Protocol_2017_2nd_Edition_UKR.pdf (дата звернення: 23.03.2023).

- ☑ Обговоріть тривалість інтерв'ю; дайте зрозуміти, що постраждала особа / свідок може перервати або закінчити інтерв'ю в будь-який час.
- ☑ Поясніть будь-який потенційний варіант використання інформації в майбутньому, зокрема можливе розкриття третім особам (наприклад, поліції, слідчим, судам), якщо постраждалі особи / свідки погодяться.
- ☑ Поясніть ризики щодо збереження секретності, можливі ризики участі в процесі документування для опитуваних, а також обмеження щодо послуг, куди відбувається перенаправлення.
- ☑ Запевніть опитуваних, зокрема дітей, що в них є вибір – розмовляти з вами чи ні.
- ☑ Оцініть та спрямовуйте очікування опитуваного щодо процесу інтерв'ю, використання інформації та доступного типу допомоги.
- ☑ Відреагуйте на будь-які хвилювання опитуваних щодо безпеки тощо.
- ☑ Запитайте, чи постраждала особа або свідок робили якісь попередні заяви або брали участь в інтерв'ю та з ким ще обговорювалося це питання.
- ☑ Переконайтеся, що опитувані розуміють, що ви їм сказали. Гарним методом для спеціалістів-практиків є прохання до постраждалих / свідків пояснити спеціалісту, що вони зрозуміли про процес.

Отримання інформованої згоди

Отримайте справжню згоду на участь у документуванні, включно з окремою згодою для кожного з таких елементів:

а. Бути опитаним.

б. На ведення записів та використання пристроїв, таких як диктофон чи відеокамера, протягом інтерв'ю. Переконайтеся, що постраждалі / свідки знають, що ведеться аудіо- чи відеозапис.

в. На фотографування, фізичні огляди, копіювання документів чи будь-якої іншої форми доказів, які можуть надати постраждалі.

г. На всі можливі варіанти використання наданої інформації, як описано вище (наприклад, збирання даних, передача інформації).

ґ. На передачу особистої, контактної та пов'язаної із суттю справи інформації третім особам, якщо це передбачено, зокрема національним чи міжнародним слідчим або організаціям, судам та поліції.

Отримано згоду на документування

Якщо в інтерв'ю беруть участь діти, поясніть інструкції (що слід казати правду, що робити, якщо вони не розуміють або не знають відповідь на запитання тощо). Дивіться розділ 16 «Сексуальне насильство проти дітей» Міжнародного протоколу із документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті (далі – Протоколу) для

подальших інструкцій щодо залучення та пояснення у випадку інтерв'ювання дітей.

- ☑ Запишіть усі пов'язані зі справою дані щодо опитуваного (ім'я, дата народження, ґендер, етнічна належність / національність / релігія, якщо це має стосунок, контактні дані тощо; дивіться додаток 8 «Патерн переліку персональних даних, які треба отримати від постраждалих / свідків» Протоколу). Використовуйте альтернативні методи запису контактної інформації постраждалих / свідків або організації чи групи, із якою постраждалі / свідки мають тісний контакт. Слід пам'ятати, що ця інформація є надчутливою, і вам потрібно мати запроваджені надійні процедури безпеки щодо безпечної обробки та зберігання такої інформації, щоб забезпечити її конфіденційність (дивіться розділ 8 «Безпека та захист», а також розділ 13 «Зберігання та обробка інформації» Протоколу).

Фаза пояснень та уточнень

Що слід робити

- ☑ Отримайте повну і безперервну першу розповідь, використовуючи запитання відкритого типу (часто їх називають «запитання РПО» («розкажіть мені», «поясніть мені», «опишіть мені»), які дають змогу постраждалим / свідкам розповідати історію своїми словами. Спрямуйте інформацію на обговорення ширших і менш чутливих питань перед тим, як переходити до складніших тем.

☑ Проясніть хронологію розповіді, розділяючи її на теми, повторюючи слова, вжиті постраждалими / свідками. Отримайте додаткові деталі про всі елементи передбачуваних злочинів, які охоплюють «хто», «що», «де», «коли» та «як» щодо злочинів, завжди запитуючи: «Звідки ви знаєте?» та «Як ви дійшли такого висновку?» Будьте обережні із запитаннями: «Чому?» Коли опитуєте дітей, приділяйте особливу увагу словам, які використовуються, та складним поняттям. Дивіться розділ 16 «Сексуальне насильство проти дітей» Протоколу.

☑ Підлаштуйте запитання та тип і дрібність деталей до свого кола обов'язків і сфери повноважень. Для сексуального насильства як злочину відповідно до чинного міжнародного законодавства розкрийте зокрема таке:

Конкретні елементи:

- деталі нападу / злочину;
- місце / дата / примусові обставини;
- опис інших присутніх осіб.

Загальні елементи:

- деталі конфлікту / нападу на цивільне населення;
- політична та безпекова ситуація, масштаби, подібні інциденти або напади;
- слова та дії злочинця(-ів) / можливі причини насильства.

Пов'язуючі елементи:

- деталі щодо наміру / усвідомлення;
- вертикаль управління / силова структура, сполучення, обладнання;
- опис злочинця(-ів) та його (їхньої) ролі / функції;

Вплив:

- фізична шкода (безпосередня та довготривала);
- моральна шкода (безпосередня та довготривала);
- соціальна / економічна шкода.

- Запитайте про будь-які злочини проти інших постраждалих / свідків, які вони могли бачити.
- Запитайте про будь-яких інших осіб, які могли стати свідками злочинів проти постраждалого / свідка, якого ви опитуєте.
- Запитайте в постраждалих / свідків про будь-яку іншу інформацію чи докази, які можуть у них бути, особливо, чи не зробили вони фото, відео або чи писали вони комусь про інцидент.
- Дозвольте постраждалим / свідкам зробити будь-які мапи / плани / замальовки, якщо це доречно (наприклад, місцевості, де відбувся інцидент).
- Запитайте в постраждалих / свідків, чи є ще будь-яка інша інформація, яку вони хотіли б додати, або чи є запитання, які вони хочуть поставити перед переходом до завершальної фази.

Як слід поводитися

- ☑ Слідкуйте за своєю поведінкою (наприклад, завжди будьте чемними, шанобливими, терплячими й уважними; дивіться прямо та звертайтеся прямо до постраждалих / свідків; контролюйте голос / тон свій та перекладача). Сидіть так, щоб бути на рівні очей постраждалих / свідків (або нижче).
- ☑ Постійно надавайте постраждалим / свідкам можливість погоджуватися / не погоджуватися, відповідати / не відповідати, ставити запитання та просити, щоб інформацію повторили. Дайте постраждалим / свідкам достатньо інформації, щоб прийняти інформоване рішення.
- ☑ Проявляйте емпатію і повагу, не жалість. Уникайте будь-яких обіцянок (наприклад, стосовно конфіденційності). Залишайтеся гнучким упродовж усього процесу.
- ☑ Ніколи не робіть припущень про почуття або думки постраждалих / свідків, про факти, їхні смаки або про те, наскільки на них вплинула травма.
- ☑ Нагадуйте собі, що коли постраждали / свідки розповідатимуть свої історії, вони поводитимуться та реагуватимуть індивідуально та різним чином, тобто вони можуть стати:
 - сумними / засмученими / заглибленими в себе;
 - розлюченими / такими, що обороняються / зневажливими;
 - спокійними / врівноваженими / чіткими.

У постраждалих немає «єдиного» виду поведінки

- ☑ Пам'ятайте: не слід припускати, що постраждалі / свідки будуть:
 - соромитися / боятися говорити;
 - слабкими / травмованими / недовірливими / обережними з людиною тієї ж статі, що і правопорушник;
 - найбільше переживати щодо сексуального насильства (на протилежність іншим аспектам власного досвіду);
 - такими, що зазнали фізичної шкоди.

Фаза завершення

- ☑ Обговоріть та дайте відповіді на будь-які запитання та занепокоєння (наприклад, безпека, практичні питання).
- ☑ Обговоріть потреби опитуваних та поясніть наявні можливості перенаправлення.
- ☑ Встановіть поточні та довготермінові зв'язки, домовтеся сконтактувати повторно та узгодьте бажаний метод зв'язку. Включіть альтернативні засоби зв'язку (наприклад, сім'я, друзі, місцева церква чи група, яка може допомогти вам знайти постраждалу особу / свідка).
- ☑ Узгодьте засіб майбутнього контакту з вами для опитуваної особи на випадок, якщо це може знадобитися.

- ☑ Перечитайте записані твердження / нотатки опитуваним, попросіть підписати / підтвердити в разі наявності повноважень і потреби.
- ☑ Закінчіть інтерв'ю нейтральними / позитивними темами й оцініть емоційний стан опитуваних. Дізнайтеся, куди вона / він піде далі та яку підтримку (наприклад, із боку друзів, родини) вона / він може мати відразу ж після інтерв'ю.
- ☑ Поясніть подальші кроки та обдумайте / обговоріть перевірки після інтерв'ю та повторні інтерв'ю, в ідеалі через декілька днів після інтерв'ю та через регулярні проміжки часу після цього.
- ☑ Знову запитайте постраждалих / свідків, чи вони дають інформовану згоду на використання чи розкриття інформації, щоб вони могли змінити своє рішення чи відмовитися від згоди, якщо захочуть.
- ☑ Подякуйте постраждалим / свідкам, що поговорили з вами, та використовуйте культурно прийнятні жести (наприклад, потисніть руку), коли йтимете.
- ☑ Відразу після завершення кожного інтерв'ю ретельно оцініть інтерв'ю, визначаючи його вплив та значущість для документування (наприклад, які позиції задовольняє інформація, яку ви щойно збрали, які залишаються прогалини та на чому тепер слід зосередитися). Навіть якщо час дуже обмежений, не відкладайте оцінювання до кінця місії взагалі, тому що це може призвести до непотрібних опитувань та прогалин у процесі збирання інформації (дивіться розділ 11 «Інтерв'ю / Оцінювання» Протоколу).

Додаток Б

Лінки з тематики СНПК

Інформація

Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту (переклад ІКЖЦ)

http://wicc.net.ua/media/int_protokol.pdf

Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту (переклад ООН Жінки)

https://womenua.today/UWC-library/unwomen/37-International_Protocol_2017_2nd_Edition_UKR.pdf

Інструкція Генерального Секретаря ООН «Репарації у випадку сексуалізованого насильства, пов'язаного з конфліктом»

http://wicc.net.ua/media/Reparation_CRSV.pdf

Кодекс Мурад

<http://wicc.net.ua/media/Murad.pdf>

Посібник «Всебічна допомога для осіб, які пережили сексуальне насильство в умовах конфлікту»

http://wicc.net.ua/media/Handbook-Care_for_SV.pdf

Етичні аспекти контактування з потерпілими

http://wicc.net.ua/media/CRSV_shortly.pdf

Контрольний список для проведення допита

<http://wicc.net.ua/media/checklist%20interview%20SVRC.pdf>

Пам'ятка для виживших

<http://wicc.net.ua/post/zvernennya-do-postrazhdalyh-vid-snpk>

ПРАВО ЗНАТИ. Правила ведення війни. Серія 14

[https://www.youtube.com/watch?v=YH-D5e-
KEso&list=PL57tjKWaBro3R_SKq2B4GoZ8Jj-
noF1s&index=15](https://www.youtube.com/watch?v=YH-D5e-KEso&list=PL57tjKWaBro3R_SKq2B4GoZ8Jj-
noF1s&index=15)

(<http://wicc.net.ua/post/pravo-znaty-pravyla-vedennya-viyny-seriya-14>)

Кодекс поведінки військовослужбовців ЗСУ

https://www.mil.gov.ua/content/pdf/Code_of_Conduct_for_Military_Personnel.pdf

**Контакти громадських організацій
та ініціатив, які допомагають вижившим
від СНПК**

ІКЖЦ (Інформаційно-консультативний жіночий центр)

Соціальний супровід, консультації

<http://wicc.net.ua/>

info@wicc.net.ua

(098) 693-02-20

Ла Страда Україна

Гаряча лінія

<https://la-strada.org.ua/>

info@la-strada.org.ua

116123

0 800 500 225

Платформа SafeWomenHUB

Психосоціальна підтримка для жінок та дівчат

Телеграм-канал: SafeWomenHUB

<https://t.me/+ImEEna2rjBAyNzg6>

Facebook: <https://www.facebook.com/Safewomenhub>

Instagram: <https://instagram.com/safewomanhub>

YouTube: <https://youtube.com/channel/>

[UCiiFSp792Qk6aWgX7YYRf5g](https://youtube.com/channel/UCiiFSp792Qk6aWgX7YYRf5g)

Платформа Brave&Safe

Психологічна підтримка, кризові консультації психолога та соцпрацівника для дівчат та жінок, чоловіків та хлопців

Facebook:

<https://www.facebook.com/brave.safe.platform/>

Instagram:

<https://www.instagram.com/brave.safe.platform/>

Юрфем

Юридичні консультації

<http://jurfem.com.ua/>

office@jurfem.com.ua

(067) 617-20-02

Платформа Аврора

Для отримання індивідуальної спеціалізованої допомоги достатньо лише заповнити анонімну форму на сайті «Розірви коло» у розділі «Психотерапевтична допомога»

<https://rozirvykolo.org/mental-support/>

Команда благодійної організації «Фонд сім'ї Андреевих» спільно з партнерами «Women for Women International» та «Žene za Žene International» створили проєкт «Assisto»

для жінок, які перебували в окупації в Київській області, пережили психологічне та фізичне насильство: зґвалтування, тортури, приниження з боку російських військових. Працюють для тих, кому сьогодні потрібна психологічна допомога та реабілітація.

(098) 869-19-54

Лінія підтримки для чоловіків

2345

(067)752-23-45

https://2345.in.ua/?fbclid=IwAR2M6pOсucрGAINA2oQh2-7HwQSPfuuRjwZma3HueXONt_hicvBAFzFuf0o

Благодійний Фонд «5-й кут»

Психологічна і юридична допомога. Фонд створений потерпілим для потерпілих

+380636996468

fond5corner@gmail.com

Всеукраїнська благодійна організація
«Конвіктус Україна»

Соціальна підтримка, адресна матеріальна допомога, психотерапія, скерування постраждалих від ГЗН в Київській (без м. Київ), Івано-Франківській та Чернівецькій областях

Царевська Юлія Олександрівна

juliastarry@gmail.com

+38 066 334 76 30

ГО «Безпечний Простір»

Психосоціальна підтримка, перенаправлення
в Запорізькій області

м. Запоріжжя, пр-т Соборний, 158, офіс 234-235.

+3800676113985

prostir.zp@gmail.com

Хмельницька обласна ГО Подільський
центр «Гендерна рада»

Соціально-економічна, психологічна та юридична
підтримка в Хмельницькій області

Голова правління Тетяна Баєва

genderrada@ukr.net

Лінія допомоги жінкам, постраждалим від війни,
з питань репродуктивного здоров'я за підтримки
ФНООН

Працює без вихідних з 9 до 18

3033

**Інтегровані центри надання
комплексної підтримки при ЦПМСД
(Центр первинної медико-соціальної допомоги)
Комплексна підтримка дівчат та жінок, чоловіків
та хлопців, які пережили насильство**

м. Харків

Інтегрований центр комплексної підтримки при ЦПМСД
№ 18

вул Миру, 11, I поверх

робочі телефони:

(050) 577 81 15

(050) 577 81 28

(050) 577 81 44

м. Дніпро

Інтегрований центр комплексної підтримки при ЦПМСД
№ 4

вул. Ламана, 4

робочі телефони:

(093) 521 82 75

(050) 577 91 75

Інтегрований центр комплексної підтримки при ЦПМСД
№ 9

пров. Фестивальний, 1

робочі телефони:

(093) 521 82 93

(050) 577 83 65

(098) 114 78 20

м. Запоріжжя

Інтегрований центр комплексної підтримки при ЦПМСД
№ 9

пр-т Соборний, 88, корпус 2

робочі телефони:

(050) 577 90 75

(093) 521 82 87

(078) 114 78 39

(066) 795 25 74

(050) 577 90 88

Інтегрований центр комплексної підтримки (Пологи)

вул. Незалежної України, 47

робочі телефони:

(098) 114 77 38

(093) 521 82 86

(066) 795 22 89

(050) 577 79 34

м. Одеса

Інтегрований центр комплексної підтримки при ЦПМСД
№ 4

вул. Левітана, 62

робочі телефони:

(050) 577 74 58

(050) 577 74 27

(050) 577 73 85

Інтегрований центр комплексної підтримки при ЦПМСД
№ 5

вул. Добровольського, 159

робочі телефони:

(050) 577 73 12

(050) 577 92 02

(050) 577 70 14

м. Миколаїв

Інтегрований центр комплексної підтримки при ЦПМСД
№ 3

вул. Шосейна, 128

робочі телефони:

(050) 577 84 09

(050) 577 84 72

(050) 577 90 69

Безоплатна правова допомога

0 800 213 103

<https://legalaids.gov.ua>